

Flexibelt utbildningssystem inom yrkesinriktad specialundervisning

Uppdrag

Ålands landskapsregering har givit Ålands gymnasium i uppdrag att bygga upp ett flexibelt utbildningssystem med smidiga och individanpassade studievägar för unga och vuxna både inom den yrkesinriktade specialundervisningen i programform och på yrkesträningsprogrammet i enlighet med förslag i rapporten "Utvärdering av övergången mellan grundskola och utbildning på gymnasienivå för elever med utvecklingsstörning" (Nr 182 U2, 29.11.2016, ÅLR 2014/1895). Det flexibla systemet ska möjliggöra att studerande får undervisning på rätt nivå utifrån sina förutsättningar.

Arbetsgrupp

En arbetsgrupp med medlemmarna Kimmo Mattsson, programansvarig för y-programmen, lärare Carina Renlund och lärare Petra Brunila har utarbetat ett förslag som möjliggör att studerande får undervisning på rätt nivå utifrån sina förutsättningar.

Arbetsgruppens rapport

Gällande uppdraget att bygga upp ett flexibelt utbildningssystem med smidiga och individanpassade studievägar för unga och vuxna både inom den yrkesinriktade specialundervisningen i programform och på yrkesträningsprogrammet har vi inom arbetsgruppen haft två infallsvinklar på uppdraget; ett flexibelt tidsmässigt utdraget system och ett flexibelt koncentrerat system. Detta för att kunna få en referens till uppdraget samt för att hitta för- och nackdelar för att sedan kunna förorda ett kvalitativt system.

Ett flexibelt utdraget system skulle kort förklarat innebära att den studerande inhämtar kunskapen för en viss kurs/helhet över en längre tid, medan det koncentrerade systemet innebär det motsatta, dvs att kursen avklaras i sin helhet under en kort, intensiv period (se bilaga 1 och 2 för närmare förklaringar och exempel).

Det är skäl att minnas att de studerande som söker till dessa program (Y-programmen) har någon form av funktionsnedsättning och/eller inlärningsproblematik. Det är viktigt att minnas att dessa personers inlärningsförmåga ser annorlunda ut jämfört med normen. Av denna orsak är det viktigt att beakta det när man utvecklar dessa program.

Vi har valt att söka stöd i forskningen för att kunna förorda ett system som beaktar ovannämnda. Trots att det gått över 100 år sedan den tyske psykologen Hermann Ebbinghaus deklarerade glömskekurvan använder man sig av och hänvisar ännu idag till den gällande neurovetenskapliga forskningen till vilket inlärning och kunskap om minnet hör. Den svenska läkaren och professorn inom kognitiv neurovetenskap Torkel Klingberg hänvisar till glömskekurvan i sin bok "Den lärande hjärnan". Han

förklarar att Ebbinghaus kurva visar att utan repetition så minns vi efter några dagar endast ca 20% av det vi ursprungligen kunnat, samt att repetition leder till att vi minns mera och att glömskekurvan inte sluttar lika brant nedåt (s 62-63). Efter Ebbinghaus har psykologer studerat och byggt vidare på glömskekurvan och kommit fram till att repetition ska spridas ut över tid för att ge maximal effekt, detta kallas för 'spridningseffekten' (s 63). Enligt Klingberg är den praktiska användbarheten av spridningseffekten uppenbar på så sätt att genom att fördela inläringstillfällena i skolan över tid, så skulle kunskapsnivån kunna öka signifikant utan ökad tidsåtgång (s 65). Vår arbetsgrupps erfarenhet är den att om samma moment upprepas för ofta under en för kort tid riskerar det att de studerande tappas meningen och motivationen med studierna. Kunskap behöver mogna och repeteras flera gånger för att beäfastas.

Är det så att det ena systemet (flexibelt utdraget – flexibelt koncentrerat) är mer stressande än det andra? Hur påverkar stress inläring och minnet? Enligt Klingberg är stress en stark faktor för kognitiv funktion, inte minst för arbetsminnet och därmed borde det läggas ner mera möda på att komma åt orsakerna till stress eftersom det påverkar inläringen och prestationerna negativt (s 136). Vid Melbourne universitet har Erica Frydenberg gjort en sammanställning som identifierar tre faktorer som leder till stress hos tonåringar: 1) skolprestation 2) kamratrelationer och familjesituation och 3) sociala faktorer, inklusive fattigdom (s 135). Vår samlade bild i arbetsgruppen är den att de studerande som antas till Y-programmen uppfyller en eller flera av dessa faktorer, vilket då betyder att deras stressnivå är förhöjd redan från början jämfört med andra grupper av studerande. Vår uppfattning och arbetserfarenhet säger att det flexibla koncentrerade systemet i detta sammanhang inte är fördelaktigt ur en stressynvinkel.

Flera forskare betonar idag relationen elev – lärare som en framgångsfaktor gällande inläring. Den främste forskaren kanske är den Nya Zeeländske utbildningsforskaren John Hattie som genom sin studie "Visible Learning" visade på de mest effektiva påverkansfaktorerna för elevers studieresultat. En faktor som är högt på Hatties lista, över vad som gynnar elevers studieresultat positivt, är elev – lärarrelationen (s 31). Barnläkaren Björn Kadesjö konstaterar även han i sin bok "Barn med koncentrationssvårigheter" att elever som möter många olika vuxna och därmed tvingas skapa många olika relationer riskerar att prestera sämre och risken för att tappa motivationen ökar (s 285-286). Ett koncentrerat system innebär för den studerande att skapa flera relationer till olika vuxna under en kortare tid. Ett flexibelt utdraget system skulle kunna öppna upp möjligheten för att utveckla en krav- och kompetensprofil vid anställningar av pedagoger till Y-programmet. Vi menar att forskningen om att ju färre relationer för de studerande att handskas med samt utbildningsstyrelsens Handbok om specialundervisning, som talar om vikten av hög pedagogisk kompetens och specialpedagogisk sådan, visar på att kravprofilen vid anställningar kunde rikta in sig på speciallärare och/eller specialklasslärare.

Ett flexibelt utdraget system möjliggör för vuxna, knutna till omsorgen, att kontinuerligt delta i sådana kurser/examensdelar, som skolan anser att är möjliga att förverkliga med externa deltagare med beaktande av tillgång till personal, utrymme och tid. Om ett sådant deltagande är möjligt kan det sträcker sig över flera år.

Studeraandes möjligheter att få undervisning på sin egen nivå.

Inom specialundervisningen har vi en 6 gradig bedömningskala med tre vitsord på anpassad nivå

och tre vitsord på grundexamensnivå. Ex. nedan

Grundexamensnivå:

B 3

G 2

N 1

Anpassad nivå

B 3 A

G 2 A

N 1 A

Utgångspunkten i utbildningen är grundexamen N 1, utgående från diskussioner med studerande, vårdnadshavare, levererande skola och eventuella test i skolan, görs en individuellplan för studerande. I diskussionerna går man igenom målen för varje examensdel. I planen skrivs in vilken nivå studerande siktar på och vad som behövs för att nå målen, planen revideras vid behov.

Detta system gör de möjligt att studera på 6 olika nivåer i samma examensdel, läraren kan behöva ha individuellt material för varje studerande i gruppen. Ju flera individuella planer de finns desto större personalbehov under lektionerna.

I yrkesinriktade ämnen måste även arbetssäkerheten beaktas, personalbehovet ökar även om studerande jobbar med flera olika uppgifter under samma lektionspass eller om utbildningen sker på olika platser.

När utbildning planeras måste även personalbehovet planeras och vara flexibelt. Antalet assistenter och handledande lärare kan variera av olika orsaker som ex. individerna i gruppen, gruppstorlek, hur LIA är planerad, var undervisningen sker mm.

Mot bakgrund av ovanstående samt tillsammans med vår samlade arbetserfarenhet och kunskap vill vi föra fram att ett flexibelt utdraget utbildningssystem, pågående under en längre tid är mer ändamålsenligt för den yrkesinriktade specialundervisningen. Ett flexibelt koncentrerat system gagnar inte specialundervisningens deltagare.

Kimmo Mattsson

Carina Renlund

Petra Brunila

Programansvarig Y-program

lärare

lärare

KÄLLOR:

Kadesjö, Björn 2008 "Barn med koncentrationssvårigheter", Liber

Klingberg, Torkel 2011 "Den lärande hjärnan – om barns minne och utveckling", Natur & Kultur

Miettinen, Kaija 2017:3, "Handbok om specialundervisning – grundläggande yrkesutbildning och yrkesinriktad vuxenutbildning", Utbildningsstyrelsen

Sveriges Kommuner och Landsting 2011 "Synligt lärande – presentation av en studie om vad som påverkar elevers studieresultat", Modintryckoffset